

נייר עמדה: קידוחים בלתי קונבנציונליים בישראל - היעדר חקיקה ותקנות

החקיקה הישראלית במסגרת חוק המים התשי"ט ובחוק הנפט התשי"ב חסרים בהגנות מההשפעות השליליות על הסביבה בכלל והמים בפרט בשל שימוש בטכנולוגיות בלתי קונבנציונליות להפקת נפט. כמו כן, חסרה החקיקה בהגבלות על שימוש בטכנולוגיות הרסניות אלו, אשר הוכחו כמזיקות ומזהמות ביותר ואף נאסרו לשימוש במדינות רבות, דוגמת ניו-יורק, צרפת, בולגריה, הולנד ועוד¹.

במהלך חודש מרץ מתעתדת חברת "אפק", אשר נשלטת ע"י תאגיד אמריקאי, לבצע קידוח ניסיון ומבחן הפקה, בטכני בלתי קונבנציונלית, סמוך לשמורת היהודייה ברמת הגולן. קידוחים בלתי קונבנציונליים אלו נמצאים באזור רווי מקורות מים אסטרטגיים למדינת ישראל בהם אגם הכנרת הניזון משני אקוויפרים, הבזלתי והתחתון מחבורת יהודה, וכן הנחלים הרבים בסביבת הקידוחים. כידוע, השכבה אליה קודחת החברה הינה שכבת מקור (Source Rock) שהינה מקור נפט לא קונבנציונלי, ובהתאם לכך שיטות ההפקה משכבה זו אינן קונבנציונליות וכוללות בין היתר שימוש בהחדרת נוזלים רוויים בכימיקלים שונים, מתכות כבדות, ממסים אורגניים וכדומה, לצורך המרצה והפקת הנפט. שיטות אלו דורשות קידוחי בארות רבים בפני השטח ושימוש בכמויות מים אדירות ואף לחצים גבוהים או חימום הקרקע להפקה.

פגיעה סביבתית חמורה בשימוש בטכנולוגיות הפקת נפט

אין לערער כי הפגיעה הסביבתית כתוצאה משימוש בטכני הפקה בלתי קונבנציונליות הינה הרסנית ובפרט למקורות המים במקרים של דליפה או אסון אף יכולה להוביל להרס מוחלט של מקור המים דוגמת הכנרת או מי תהום תת קרקעיים. דוגמאות להרס הסביבתי ניתן למצוא למשל בפנסילבניה², אוהיו³ שבארה"ב אשר גרמו לזיהום מי שתייה בכימיקלים, רעידות אדמה ופגיעה נופית בלתי הפיכה. נציין כי פגיעה במקורות מים וקידוחי נפט בלתי קונבנציונלי פוגעת כבר כיום במרקם החיים הכפרי בגולן ובפרט בחקלאים ברמת הגולן.

קידוחים בלתי קונבנציונליים ברמת הגולן

בחינת מיזמי קידוחים בלתי קונבנציונליים בעולם מגלה כי בדומה לחברת "אפק", תאגידי הפקת הנפט מנצלים את היעדר החקיקה בתחומי המים, הטכנולוגיה והשקיפות הנדרשת, תוך חשיפה מדורגת בלבד של התוכנית המסחרית – להלן שיטת "הסלמי". וכך יסקר היתכנות' הופך לקידוח אקספלורציה ומבחני הפקה, דוגמת המקרה הישראלי ברמת הגולן. ואלו מובילים להפקה בטכנולוגיות הרסניות של פראקינג, סידוק הידראולי, המרצה ו/או חימום של הקרקע כפי שתואר לעיל.

היעדר חקיקה נאותה בישראל

כיום החוק הישראלי חסר בתקנות והוראות מדויקות ביחס לטכנולוגיות לא קונבנציונליות להפקת נפט, מצ"ב רשימה חלקית לנושאים הדורשים את טיפולה של הכנסת:

- **שקיפות** - הרכב נוזלי הסידוק, ציוד שישמש בתהליך, דיווח על פעולות בזמן אמת, שימוש במקורות מים ועוד.
- **שיתוף ציבור** - שיתוף ציבור באישור תוכניות הפקה, שיתוף ציבור בפיקוח ועוד.
- **אמצעי התמודדות עם אסון** - פירוט הכלים והאמצעים הנדרשים לטיפול באסון, זיהום מים, דליפת נפט וחומ"ס.
- **תוכנית הפקה מפורטת** - הערכת סיכון לרעידות אדמה, עמידות בארות לחץ, איטום בארות, החזרה למצב קודם ועוד.
- **תקנות בטיחות וחומרים מסוכנים** - ציוד בתהליך, חמורי בנייה, איטום בארות, טיפול בפסולת, מניעת רעש ועוד.
- **תקנות סביבתיות ובריאותיות** - מניעת זיהום אוויר, קרקע ומים, הגבלה של חומרים כימיים בתהליך (BTEX) ועוד.
- **בטחונית וערביות כלכלית** - חובת ערביות ואמצעים במקרה של אסון ו/או דליפה ועוד.

¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת - השימוש בטכנולוגיית הסידוק ההידרולי - סקירה בין-לאומית 2015

² ניו-יורק טיימס - fracking-chemicals-detected-in-Pennsylvania-drinking-water

³ מגזין טיים מדע - Study Links Ohio Earthquakes to Fracking

דוגמאות חקיקה בארה"ב ובעולם

נציין כי החקיקה בארה"ב ברמה הפדרלית נעשית באמצעות Safe Drinking Water Act (SDWA), המחייבות החל מ-2015 פרסום הכימיקלים בתהליך, בדיקות תקופתיות של איכות המים בזמן ואחרי הקידוחים, כללים לאחסון נפט וכו' כמו כן חקיקה נוספת בשלב מתקדם הינה (Fracturing Responsibility and Awareness of Chemicals) - Frac act

דוגמאות לקידום חקיקה מקומית בארה"ב⁴ ניתן למצוא:

- **בקליפורניה AB 591** - הדורש מיפוי מלא של פעולות הקידוח, העברה מלאה של חומרים לידי המדינה, פרסום של החומרים בהם משתמשים וכפיפות לסטנדרטים גבוהים של בטיחות.
- **אילינוי Senate Bill 2058** - הדורש אישור המדינה לכל פעילות בה מפיקים גז, שקיפות המידע כולל הרכב כימי ומידע גיאולוגי למדינה.
- **ניו יורק SB 1234** - כל קידוח להפקת גז במרחק של עד חמישה מייל ממקור מים משמעותי תהיה אסורה. בנוסף בכל פעילות פרקינג יהיה צריך לדווח על כל החומרים והמידע הגיאולוגי.
- חוקים אחרים בניו יורק (SB 893 ,AB 2108) ידרשו תזכיר סביבתי לכל פעילות בלתי קונבנציונלית SB 4220, AB 7218 .
- **אקונסו HB 1395** - הגבלת זיהום האוויר שנוצר בפראקינג.

ישנן גם דוגמאות לחקיקה בקנדה למשל בקוויבק האוסרת על טכנולוגיות הפקה בלתי קונבנציונליות, נובה סקויה - אסרה על פרקינג למטרות הפקת נפט וגז ובניו בראונסוויק נדרש חוזה חברתי ושיתוף ציבור על מנת לאשר קידוח.

קצרה היריעה מלתת דוגמאות נוספות לחקיקה ראויה הנהוגה בעולם.

לסיכום:

לאור הסכנות הרבות למקורות מים ולסביבה כתוצאה מקידוחים בלתי קונבנציונליים להפקת נפט ולאור היעדר חקיקה מתקדמת בתחום אנו מבקשים בתוקף כי:

1. הועדה תאסור ותפעל לעצור את קידוחי הניסיון של חב' "אפק" ברמת הגולן עד להשלמת החקיקה להגנת מקורות המים והסביבה .
2. הועדה תגבש המלצות אופרטיביות לתיקוני החקיקה המתאימים להגנת מקורות המים והגבלה על טכנולוגיות בלתי קונבנציונליות להפקת נפט בישראל, ותגישן להערות הציבור.
3. לראיתנו ולאור התחייבויות ישראל בוועידת פריז, יש לאסור כל הפקת נפט ו/או דלקים פוסילים בטכנולוגיות בלתי קונבנציונליות ובכלל במדינת ישראל. ובהתאם לתחזיות ולעתידי משק האנרגיה יש לפתח משק אנרגיה בר קיימא תוך פיתוח תחליפי נפט לתחבורה.

אלעד הוכמן, רכז ממשל ומדיניות

עילי אברמוביץ', מומחה סיכונים סביבתיים

חן מיגאל, מארגנת קהילתית

מור גלבו, מנכ"ל

⁴מכון המחקר והמידע של הקונגרס האמריקאי